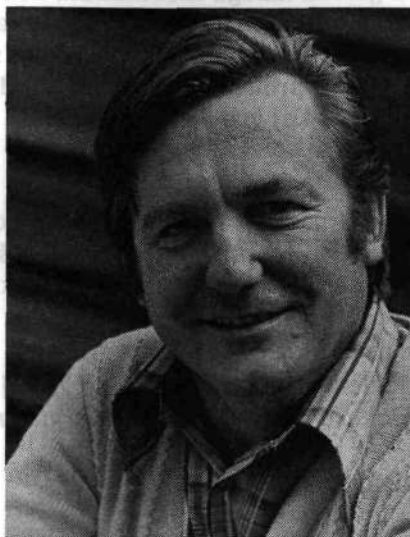

Rdeče in sinje med drevjem

(Drama iz narodnoosvobodilne vojne na Primorskem)

Tone
Partljič

Osebe:

Matevž Bezjak, kasneje partizan
Tih
Franc Bezjak, njegov brat
Jožef Bezjak, oče
Štefanija Bezjak, mati
Neli Bezjak, sestra
Malči, kmečko dekle
Lucija, kmetica
Ivana Bezjak, Matevževa žena
Stanko, Matevžev sin
Karabinjer
Sinji, partizanski komandir
Ural, partizan
Tiger, partizan
Boris, partizan
Tina, partizanka
Nataša, partizanka

Godi se februarja 1943

I. DRUŽINA

Nedelja zjutraj. Zunaj zvonovi. Mlad fant se brije in skrbno ureja v kmečki sobi.

MATEVŽ: (Vstopi.) Hej, si končno le vstal!

FRANC: Nedelja je, pa me ne pustite spati.

MATEVŽ: Kdaj si pa prišel domov; nič nismo slišali?

FRANC: Proti jutru. Zvezde so že postajale blede.

MATEVŽ: Ti je na srajci ležala, kaj!

FRANC: Sam veš, kako je to. Če nisi pozabil, zdaj ko si poročen.

MATEVŽ: Hec na stran, Franc! Kaj se je zgodilo na javki? Zakaj nisi odšel?

FRANC: Kurir me ni hotel vzeti. Rekel je, da je že preveč neoboroženih fantov.

MATEVŽ: Ne zajebavaj! Povej po resnici.

FRANC: Saj ti pravim.

MATEVŽ: To ni res. Si se ustrašil?

FRANC: Nisem strahopetec. Vzel je samo nekatere, nas je nagnal domov.

MATEVŽ: Prišel sem prej iz cerkve, da se pomeniva, preden prideta oče in mati . . . Glej, tu imam zadnjo številko Primorskega partizana, glej, kaj piše: »Zdaj je naša glavna naloga mobilizirati. Mobilizirajmo mlade fante, sicer jih bodo mobilizirali Italijani; mobilizirajmo zlasti kmečke sinove, ker jih tudi fašisti ne bodo več pustili na zemlji. Ne dovolimo, da bi slovenski fantje prelivali kri za fašizem! Ne pravi mi, da te niso hoteli vzeti s seboj! Kaj je bilo?

FRANC: Bila sva oba.

MATEVŽ: Oba?

FRANC: Ja, z Metko. Pa je ni maral, češ da žensk ne potrebujejo. Naj ženske prevzemajo naloge na terenu, v gozdovih da še za fante ni dovolj orožja. In tudi za nas je rekel, da bi morali nekam naprej v Dolomite in da se ne bi borili tu na Primorskem!

MATEVŽ: In nisi šel . . . Si se raje vrnil?

FRANC: Ni naju vzel. Kaj dekleta niso enakopravna? Zakaj pa potem tako pišejo . . . tu notri! *(Pokaže na časopis, šapirografiran na nekaj listih.)*

MATEVŽ: Z dekletom v partizane. Bedak!

FRANC: Midva sva eno.

MATEVŽ: Misliš, da Vojko in drugi nimajo deklet?

FRANC: Sem slišal, da je v partizanih veliko žensk. Zakaj potem Metke ne marajo?

MATEVŽ: Saj, prezelen si, da bi kaj razumel.

FRANC: Nisem zelen! Odrasel sem!

MATEVŽ: Kar bodi! Vojska ni za zaljubljenca.

FRANC: Še enkrat bova šla . . . na javko in čakala na zvezo. Razložil jim bom; dokler naju ne vzamejo obeh, ne bom odnehal.

MATEVŽ: Romeo in Julija v partizanih!

FRANC: Seveda, ti si že pet let poročen, ti si pozabil, kaj je prava ljubezen . . . Ne, saj nikoli nisi niti vedel, kaj je to ljubezen . . . Poročil si se, ker je bila noseča! In zdaj si naveličan!

MATEVŽ: Mogoče res ne znam govoriti o tem, tako ko ti, ki si bil nekaj malega v šolah . . . Vseeno pa bodi rajši tiho . . . Saj se mi ni zdelo prav, da sem pustil, da greš ti . . . Premlad si . . . Zdaj pojdem jaz! Ja, brez besed! Samo starima nič ne reci. Ja! In glej, da boš namesto mene delal na njivah in vinogradu, saj vidiš, da oče ne more več . . .

FRANC: Ne, jaz pojdem!

MATEVŽ: Z Julijo?

FRANC: Stopim še enkrat pred kurirja in mu povem lekcijo o ženski enakopravnosti.

MATEVŽ: Bodi že tiho, kdo bo gledal zaljubljenca, ki se za roke držijo in se bojijo drug za drugega. Vojska, to je življenje ali smrt.

FRANC: Jaz nisem noben strahopetec!

MATEVŽ: Kdo pa ti pravi, da si?

FRANC: Ne dovolim, da bi me imeli za strahopetca!

MATEVŽ: Potem pa ne kriči . . . Mislim, da se vračajo.

FRANC: Pomisli, če greš ti . . . Kaj bosta rekla oče in mati, kaj tvoja žena!

MATEVŽ: *(nervozno)* In kaj bo rekel Vojko, ki smo mu dali besedo? *(V hišo pridejo oče Jožef, mati Štefanija, Ivana, ki je noseča, in sin Stanko, ki mu je okoli pet let.)*

IVANA: Kdaj pa si ti odšel, Matevž? Ne moreš vzdržati do kraja v cerkvi?

MATEVŽ: Saj sem ravnokar prišel.

ŠTEFANIJA: In ti, Franc, te ni sram, da tako dolgo poležavaš . . . Mlad si. Prvi bi moral biti pokonci!

IVANA: Ko pa zadnji prihaja domov!

ŠTEFANIJA: Bog te bo kaznoval, ker zamudiš vsako mašo.

IVANA: Sedite, takoj pripravim zajtrk! Tudi ti, Stanko!

ŠTEFANIJA: Kaj pa je spet to?

MATEVŽ: *(Vzame časopis in ga odnese z mize. Ga skrije v žep suknjiča.)*

ŠTEFANIJA: Bi radi, da nam fašisti zažgejo hišo?

MATEVŽ: Saj zato ne bodo požigali!

ŠTEFANIJA: Misliš, da ne vem, da je spet Vojko poslal glas . . . Hoče, da bi vsi odšli od doma . . .

MATEVŽ: Če ne bomo šli k svojim, nas bodo odvedli Italijani!

JOŽEF: Ni res, kmečke puščajo na zemlji.

MATEVŽ: Zdaj bodo tudi kmečke jemali.

ŠTEFANIJA: Propaganda.

MATEVŽ: V dolini so jih že.

ŠTEFANIJA: V dolini je gorelo. Bojim se, da ni v Križju, kjer je naša Neli. Da ne bodo še njenega odpeljali.

JOŽEF: Ne bodo, Sergio je pri Italijanih.

STANKO: Bodo tudi mene fašisti odpeljali?

MATEVŽ: Tiho bodi, norček!

IVANA: Jejmo! Tu je zajtrk.

JOŽEF: Bodimo srečni, dokler imamo kruh in mleko.

(Ivana je prinesla kolač kruha in skodelice mleka, iz katerih se lepo kadi. Postavi se ob Matevža in ga prime za roko ter si jo položi na visoko noseči trebuh.)

IVANA: Poskusi! Tu primi!

MATEVŽ: *(jo poboža po trebuhu.)*

IVANA: Čutiš? Brca. Moja mala!

MATEVŽ: Mali moj.

STANKO: Kdo brca?

MATEVŽ: Sestrica.

ŠTEFANIJA: No, vesta kaj. Pred otrokom! Ti, Stanko, pa jej!

FRANC: In ti meni očitaš, da sem zaljubljen.

JOŽEF: (*prijazno.*) Pri mizi se ne govori!

MATEVŽ: Fašiste jemlje hudič! Še to pomlad bo svoboda.

JOŽEF: In kaj je govoril Vojko, ko smo ga srečali na gori? Da bo za božič svoboda. In zdaj je februar, fašiste pa še vedno vidimo in čutimo.

ŠTEFANIJA: In če bo res na pomlad svoboda, potem se vama res ni treba mešati! Jo bomo vsaj živi dočakali.

MATEVŽ: In kako bom pogledal Vojku v oči, ko se bova srečala v svobodi? Povejte!

JOŽEF: Kaj res ne moremo biti tiho! A če vi govorite, bom še jaz. *Matevž, sam veš, Vojka smo imeli pri hiši, nosili smo jim pršut in vino, prenašali smo letake . . . za njimi pa ne bo šel nihče iz naše hiše. Bi rad, da ti pobijejo ženo in otroke in vse nas in da nam zažgejo hišo?*

ŠTEFANIJA: Bodite vendar tiho, norci! Moški!

STANKO: Mama, zakaj bi me fašisti ustrelili?

MATEVŽ: Daj, no . . . Stanko! Nihče te ne bo ustrelil.

IVANA: Moj si! Ne strašite otrok!

NELI: (*Znenada »pade« v hišo.*) Bog daj srečo!

ŠTEFANIJA: Neli, kaj je?

JOŽEF: Hči! Kaj se je zgodilo? Kje imaš moža?

NELI: Nama se ni nič zgodilo. Sergio je v službi . . . Vendar si ne upam biti sama doma . . . Včeraj so fašisti vdrli v Potje . . . Trije, ki so prišli iz italijanske vojske na dopust, so dezertirali v partizane. To jih je razkačilo. Segnali so vaščane na kup, ustrelili so moške, dve ženski in dva otroka so pobili . . .

IVANA: Molči, za boga, pred otrokom! (*Odpelje Stanka.*)

MATEVŽ: Kaj je bilo?

NELI: Saj ti pravim. Vas se še zdaj kadi. Do neba je segal krvavi sij. Sodni dan, to je vse, kar lahko rečem. Mrliči še ležijo, nihče jih ne sme pokopati. Ženske tulijo, da je groza, živina muka . . . Sodni dan, to je to . . .

ŠTEFANIJA: Si slišal? Sta slišala?

NELI: Dajte mi kozarec vina, vsa se tresem. Otroke, pomislite, tudi otroke.

JOŽEF: Pomiri se, hči!

NELI: Z vami ostanem čez dan . . . Zvečer se vrnem domov, ko pride mož iz službe. Bojim se biti sama.

ŠTEFANIJA: Vidiš, Matevž, pa praviš, da jemlje fašiste hudič. Hujši so ko prej.

MATEVŽ: Tudi modras pred smrtjo najbolj z repom opleta.

STANKO: (*odpre vrata.*) Teta, zakaj me bojo fašisti ustrelili . . . ?

MATEVŽ: Stankec, ne bodo te, nikdar . . .

II. ODHOD

Noč se preveša v jutro. Tišina. Čez čas se odpro vrata v sobo, Matevž vstopi z nahrbtnikom in škornji, Ivana prinese za njim oblačila. Joče in pospravlja stvari v nahrbtnik. Nekaj časa sta tiho, potem Matevž ne vzdrži več.

MATEVŽ: Ivana, pri bogu, ne cmihaj se!

IVANA: Kaj še jokati ne smem?

MATEVŽ: Še težje nama bo.

IVANA: Ne morem pomagati.

MATEVŽ: (*vstane in jo prime.*) Kaj res ne razumeš, da moram iti. Moram!

IVANA: Razumem, seveda! Ampak vseeno jočem. Pa vendar — a res moraš?

MATEVŽ: Kolikokrat sva že govorila o tem.

IVANA: Ker si onemu obljubil. Vojku.

MATEVŽ: Ja, ker sem mu dal besedo. Njemu ne moreš prelomiti besede . . .

IVANA: Zakaj pa ne gre Franc, mlajši je in nima družine?

MATEVŽ: Saj sva že govorila o tem . . . Franc se boji . . . Zaljubljen je, pa ne ve zase.

IVANA: Ja, on je zaljubljen.

MATEVŽ: Žena . . . bodi pametna. Jaz res mogoče nisem več zaljubljen . . . Ampak od vseh ljudi na svetu imam najrajši tebe in Stankeca in tega . . . (*Jo poboža po trebuhu.*) A to se ne da primerjati. Ne morem čakati doma, da me pošljejo kam v Kalabrijo. Ali Afriko. Vsi se zdaj tolčejo.

IVANA: Vsi, ja.

MATEVŽ: Ne bova začela vsega znova . . . Ivana! Ne pokvariva si slovesa . . . Do maja.

(Žena se cmihava in išče po nahrbtniku. Še mu zavija stvari.)

MATEVŽ: Saj sva snoči vse pripravila. Ne išči ničesar več, jih bova zbudila . . .

IVANA: Kaj me samo kregaš?

MATEVŽ: Saj te ne.

IVANA: Daj, pobožaj!

MATEVŽ: (*Jo prime za trebuho.*) Brca.

IVANA: Ne . . . kot da se obrača.

MATEVŽ: Pazi se. Pazita se!

IVANA: Ti se pazi!

MATEVŽ: Pa nanj tu notri pazi!

IVANA: Nanjo.

MATEVŽ: Nanj. Prvi je Stanko, ta bo Vojko.

IVANA: Ime ji bo Živa. Ti pa boš imel svojega Vojka gori . . . Hočem, da bi bila deklica. Te ne grejo na vojsko. Doma trpijo.

MATEVŽ: Saj ne boš trpela. Ne, tu imaš potrdilo o nasilni mobilizaciji, potem pa glej, da jih boš prepričala. »Ponoči partizani! Ribelli! Moral je vzeti obleko, hrano in škornje . . . Grozili so, da sicer vse požgejo«, razumeš!

IVANA: Ne znam lagati. Matevž! Ne bodo mi verjeli.

MATEVŽ: Bodo. Táki kot si. Če bi šlo za Franca, bi dvomili, zame ne bodo.

IVANA: Pa če vseeno bodo?

MATEVŽ: Le brez skrbi. Zdaj se pa več ne obirajva!

(V tem pride iz druge izbe oče.)

JOŽEF: Kaj pa vidva? *(Zagleda nahrbtnik.)* Nikamor ne boš šel. Saj sem vedel, da nekaj na skrivaj pripravljaš!

MATEVŽ: Oče, sami veste, da bom šel, torej ne delajte hrupa, da ne zbudimo še matere in otroka.

JOŽEF: Kdo bo skrbel za tvojo družino? Poglej jo, kaka je!

MATEVŽ: Oče, Vojko me čaka na dogovorjenem mestu. Zato mi ne pokvarite teh zadnjih minut.

JOŽEF: Ne, ne bom tiho. Zakaj hočeš od doma ti, ki imaš družino, to povej? Kaj bežiš od nje ali kaj? Če že mora kdo iti, naj gre Franc, on je še sam!

IVANA: To sem tudi jaz rekla.

MATEVŽ: Franc jih ima osemnajst. Zaljubljen je kot divji petelin. Pustite ga. Jaz moram iti, mene čaka Vojko, ne njega.

JOŽEF: Lahko je Vojku, nima žene in otrok.

MATEVŽ: Ima starše in sestre.

JOŽEF: In kaj so naredili z njimi? Zaprli.

MATEVŽ: In spet izpustili.

JOŽEF: In izgnali v Italijo.

MATEVŽ: Oče, šli boste z Ivano na karabinjersko postajo in pokazali to potrdilo . . . Verjeli vama bodo.

(V tem nenadno trkanje na okno.)

MATEVŽ: Šššš!

IVANA: *(Šepetaje.)* Kdo bi mogel biti?

MATEVŽ: Mogoče je Vojko, ker me toliko časa ni.

JOŽEF: Skrij nahrbtnik!

MATEVŽ: Ne bomo odprli, dokler se kdo ne oglasi.

JOŽEF: Videli so luč . . . Tudi ti pojdi v sobo . . . V posteljo. Rekel bom, da sem imel luč, ker nisem mogel spati . . .

(Trkanje se ponovi. Nestrpno . . .)

JOŽEF: Kdo je?

MALČI: *(Zunaj.)* Hej, sosed, odpri! Saj vidim, da imate luč. Pomoč potrebujemo, pomoč.

JOŽEF: Malčka, kaj pa ti? *(Odpre.)* Se je kaj zgodilo, da noriš ob tej uri.

MALČI: Videla sem luč. Naj pride kdo k nam! Krava ne more povreči!

JOŽEF: Kaka krava, kaj noriš.

MALČI: Naša krava! Res. Oče vlečejo, mati pomagajo, pa ne gre. Če bi vaš Franc ali Matevž priskočila.

JOŽEF: Zakaj pa si ravno k nam pritekla, saj so Kobalovi bliže?

MALČI: Saj veste, da smo si v svaji. Niso se oglasili. Potem pa sem pri vas zagledala luč skozi špranje.

(Iz sobe prideta mati Štefanija in sin Franc.)

ŠTEFANIJA: Kaj je zdaj to?

FRANC: Saj že celo noč ni miru.

MALČI: Za pomoč prosim . . . Videla sem luč. Franc, pojdi z mano! Krava ne more povreči. Kje pa je Matevž?

JOŽEF: Spi. Kaj ne bo Franc dovolj?

MALČI: Ne vem . . .

FRANC: Pojdiva, Malčka! Če je res tako hudo, ne bomo čakali Matevža; če bo treba, ga boš že še poklicala.

MALČI: Naša edina krava, vse drugo so nam fašisti pobrali. Če ne bo šlo, ali res lahko pridem še po Matevža?

FRANC: Ne obirajva se!

(Gre, Malčka za njim.)

MALČI: Hvala in brez zamere.

ŠTEFANIJA: Kaj pa je to prineslo k hiši?

JOŽEF: In to ravno njo, ki se z marešalom vlačí.

ŠTEFANIJA: Kako da si pokonci? Nisem te slišala, ko si vstal.

JOŽEF: Nisem mogel spati.

ŠTEFANIJA: Ne laži! Slišala sem govorjenje. Kaj sta imela z Matevžem?

JOŽEF: Nič, nič.

ŠTEFANIJA: Kaj se godi pri hiši? Kje je moj sin?

(V tem pride Matevž, oblečen, v škornjih in z nahrbtnikom.)

MATEVŽ: Mati, hotel sem vam prihraniti slovo. Toda zdaj ni več časa. Ne morem več čakati. Okoli hiše vohljajo in Vojko me čaka. Gotovo je že nestrpen.

ŠTEFANIJA: Nikamor.

MATEVŽ: Ne bomo se pogajali.

JOŽEF: Kaj pa če pride Malči nazaj pote?

MATEVŽ: Recite ji, da so bili medtem ribelli tu... Vendar je ne bo več...

ŠTEFANIJA: Ti hočeš, da bi nas vse pobili.

MATEVŽ: Zdaj nas pobijajo, mati. Zdaj! To je.

ŠTEFANIJA: Ženo imaš in otroka in eden bo zdaj privekal na svet. (*Ivani.*) In ti si kriva, ne znaš ga zadržati.

IVANA: Saj sem mu rekla.

ŠTEFANIJA: Rekla, rekla. Njemu pa je rekel Vojko in on gre. Le kdo je ta Vojko, da jemlje materam otroke, ženam može, otroku očeta...

Kdo je? Kakšen je, da je močnejši od materine prošnje?

MATEVŽ: Mati, nima smisla.

(*V sobi zajoka otrok... Matevž gre v sobo...*)

MATEVŽ: Še otroka ste zbudili, vam je zdaj prav.

ŠTEFANIJA: Samo ti bi mu lahko preprečila, pa si tiho.

IVANA: Poskusila sem. Ne bodite krivični, mati... Govorila sem, pa nič. Sem mu rekla, naj gre Franc, ne pa on...

ŠTEFANIJA: A tako, najmlajšega bi pregnala od hiše... Ti ni dovolj tvoj... Morilci boste vi, ne fašisti.

JOŽEF: Ne zgublaj živcev!

ŠTEFANIJA: Ko bomo goreli, pa boste vi zgubljali živce.

STANKO: (*Pride v srajčki v sobo.*) Mama, ata je skočil skozi okno. Zakaj, mama?

IVANA: (*Se požene v sobo.*) Matevž! Matevž! Saj ne moreš tako.

JOŽEF: Ne nori, te bodo slišali sosedi.

STANKO: Je rekel, da nas vse poljublja...

ŠTEFANIJA: Skozi okno kot tat. On bo kriv, če se bo kaj zgodilo.

MARIJA: Fašisti so krivi.

ŠTEFANIJA: Ti si kriva, ker si mu premalo branila. Ker ga nisi znala zadržati...

IVANA: (*Solzna.*) Mati, ne bodite čudni.

STANKO: Kaj ateja ne bo več nazaj?

IVANA: Bo, seveda bo. Poslušaj, ata ni skočil skozi okno, odpeljali so ga... Partizani, ribelli, razumeš.

STANKO: Če pa sem videl, da je skočil skozi okno.

IVANA: Ni... Nobenemu ne smeš reči...

STANKO: Bi me ubili fašisti?

IVANA: Ja... Če pa boš rekel, da so ga odpeljali ribelli, bo vse v redu...

STANKO: Potem me ne bodo ustrelili?

ŠTEFANIJA: Moj bog, kaj delate z otrokom?

JOŽEF: Ateja je vzel Vojko, veš mali! Razumeš?

STANKO: Vojko. Razumem. Saj sem že velik.

(*Vrne se Franc.*)

FRANC: Zakaj pa ste vsi pokonci?

JOŽEF: No, kaj je bilo?

FRANC: Ne vem, ali se je tej Malči zmešalo ali kaj. Krava bo res povrgla, toda pred jutrom ne bo nič... Sploh še ni tako daleč, še odprlo se ji ni...

IVANA: Jezus, ta je stikala okoli hiše.

FRANC: In kaj potem? Kaj je narobe? Čigav je ta nahrbtnik?

STANKO: Ateja je vzel Vojko... Partizani. Ribelli...

FRANC: Kaj?

STANKO: Saj je mama rekla.

Franc vzame nahrbtnik, v hipu mu je vse jasno.)

FRANC: To ste mi naredili! Od doma ste me spravili, k sosedom ste me poslali, da je lahko Matevž v miru odšel. Meni niste pustili, ker ste se bali fašistov, njega pa... Mati, kaj niste klečali pred mano in me prosili, naj ne grem... Njemu pa ste dovolili. Spet je on junak, ne, jaz pa strahopetec!

JOŽEF: Tiho zdaj?

FRANC: Moral bi oditi, pa sem vas poslušal.

IVANA: Pa bi šel... Tudi njemu so branili.

ŠTEFANIJA: Kaj! Zdaj mi boš še drugega silila od doma... Ta je moj!

MARIJA: Saj! Stanko, pojdiva v sobo.

FRANC: Nisem si upal priklicati nesreče nad hišo, to je. Zaradi vas nisem ostal doma. Tudi zaradi tebe, Ivana, Stankeca in otroka, ki ga nosiš...

IVANA: Ostal si zaradi Metke. Nič ti ne očitam, samo ti ne očitaj nam.

FRANC: Jaz nisem strahopetec. Nisem strahopetec! To morate povedati vsem, tudi Vojku...

ŠTEFANIJA: Seveda.

JOŽEF: V postelje, drugače bomo res zbudili pozornost sosedov. Nahrbtnik pa skrij, Ivana, da ga ne bodo našli, če bo preiskava. Zjutraj pa h karabinjerjem.

IVANA: Revež, tudi nahrbtnika ni mogel vzeti... Zaradi nas.

ŠTEFANIJA: Ko kak tat je pobegnil...

STANKO: Ni pobegnil... Vojko ga je vzel, ne, mama...?

III. SPREJEM

Začasno taborišče četice partizanov v gozdu. Počivajo, čistijo orožje. Pod drevesom ima svoj »sedež« Sinji. Tam je zaboj, na katerem piše. Pred njim stoji Matevž.

SINJI: Zdaj pa vse lepo po vrsti!

MATEVŽ: Kaj?

SINJI: Kako, kaj? Kako si zvedel za našo postojanko? Kako je bilo s to tvojo zvezo? Vse.

MATEVŽ: Saj sem vendar že dvakrat vse povedal.

SINJI: Povedal boš stokrat, če bo treba. Gremo, gremo!

MATEVŽ: (*Molči.*)

SINJI: Bo kaj?

MATEVŽ: Če pa ne vem, kaj naj še povem.

SINJI: S kom si imel zvezo?

MATEVŽ: Z Vojkom.

SINJI: Direktno s komandantom bataljona?

MATEVŽ: Ne vem, kaj je bil . . . mislim, komandant ali kaj. Bil sem dogovorjen z Vojkom.

SINJI: In kdo bi te moral čakati na javki?

MATEVŽ: Saj sem rekel, Vojko. Ko smo sekali drva, sva se dogovorila.

SINJI: Tako si ti to predstavljaš?

MATEVŽ: Tako je bilo. Kako si pa vi predstavljate, pa ne vem.

SINJI: Pusti zdaj to . . . mi, vi . . . Tu ni vi. Tu smo vsi isto. Borci slovenske osvobodilne vojske. Vi, to je za farje in buržuje . . . Kaj še?

MATEVŽ: Nič drugega ne vem. Čakal sem ga pod skalo, kakor sva bila dogovorjena. Ker ga ni bilo, sem vas šel iskat . . .

SINJI: In si nas kar našel?

MATEVŽ: Ne, taval sem in iskal cel dan . . .

SINJI: In našel.

MATEVŽ: Gozd poznam kot svoj žep. Lahko sem si mislil, kje ste . . . Tu so bili z Vojkom tudi že pred mesecem.

SINJI: Saj veš, da je Vojko mrtev.

MATEVŽ: Tu sem slišal in kar ne morem verjeti.

SINJI: Vseeno je, kar lahko in česar ne moreš verjeti. Pomembnejše je, da ti jaz ne morem verjeti.

MATEVŽ: Dobro, če mi ne verjamete, potem se vrnem . . .

SINJI: In pripelješ Italijane . . .

MATEVŽ: Dobro, potem me pa ustrelite!

SINJI: Ne izgublaj živcev, fant!

MATEVŽ: Saj jih ne . . . Toda vi . . . mislim, ti, mi jih paraš. Pustil sem nosečo ženo, petletnega otroka, starše, pobegnil sem od doma ko tat, vi pa me zaslišujete kot vohljača, izdajalca in kaj še jaz vem kaj.

SINJI: Kako da ni Vojko nikomur omenil vajinega dogovora, da ni poslal koga drugega.

MATEVŽ: Ne vem. Rekel mi je . . . Čez teden dni, ko se vrnemo z akcije v Idrijski Beli, me čakaj pod skalami! In dal sem mu roko, pustil dom in prišel.

SINJI: Kaj? Civilistu, drvarju ali kaj že si, je Vojko pripovedoval, da gre v Idrijsko Belo . . . Fant, to pa komu drugemu pravi . . .

MATEVŽ: Ne, saj ni rekel, da gre v Idrijsko Belo . . .

SINJI: Kaj zdaj spreminjaš!

MATEVŽ: Mislim, da sem slišal tu . . . od borcev . . . da je bil ranjen v Idrijski Beli . . . Meni je rekel, da gre v akcijo.

SINJI: Se že zapletaš! Tudi to ni mogoče, da bi ti govoril o akciji.

MATEVŽ: Seveda je. Rekel sem, kaj ljudje govorijo o njem . . . Da dela čudeže. Pri nas pravijo, da je zjutraj napadel Trst, opoldne Postojno, zvečer Idrijo . . . Same neverjetne zgodbe. In potem mi je rekel, naj dobro poslušam, kaj bodo govorili po akciji, na katero se zdaj odpravlja . . . Tako je rekel. In da bo čez teden dni nazaj!

SINJI: Dobro. Prišel si v partizane. Brez vseh stvari, brez nahrbtnika. Ti je tudi to Vojko ukazal?

MATEVŽ: Zakaj me mučiš, tovariš? Saj sem že povedal . . . Ponoči je bilo, vsi so bili pokonci, prepričevali, prosili so me, naj ne pojdem . . . Naredil sem se, kot da se vračam v sobo, pustil sem nahrbtnik na mizi . . . v sobi pa sem skočil skozi okno in izginil brez slovesa . . .

SINJI: Tako . . . Ti izginjaš brez slovesa. Samo da ti kaj podobnega tu ne pride na misel.

MATEVŽ: Nič več ne razumem, kaj hočeš od mene. Vse sem pustil, prišel v partizane, tu me pa mučite!

SINJI: (Še ostreje.) Ali veš, da je na Vojkovo glavo razpisana nagrada?

MATEVŽ: Seveda vem. 50.000 lir.

SINJI: Na Vojkovo živo in mrtvo glavo.

MATEVŽ: Veste kaj . . . Žalili pa me ne boste. A ti veš, kaj je bil za nas Vojko? Ni ga Primorca, ki bi se umazal z Judeževim denarjem . . . Govoril sem z njim . . . Tako me je prevzel, da sem vse pustil in prišel sem gor. Ni dovolj, da sem zvedel, da ga ni več . . . Zdaj me še žališ, tovariš!

SINJI: Le tiše, fant! Vedeti moramo, če se res prihajajo vsi borit v partizane. Zdaj boš imel dovolj možnosti pokazati, iz kakega testa si, saj je fašistična ofenziva segla tudi že do nas . . . Konspiracija, dragi moj, ni samo dovoljena, je tudi obvezna. Ali ti sploh veš, kaj je konspiracija?

MATEVŽ: Ne vem. Vem pa, da ni prav, kar počnete s človekom, ki je pustil vse in prišel gor.

SINJI: Poslušaj, kaj je tu gori prav in kaj ne, o tem odločam jaz. In tvoje zgovornosti imam že tudi dovolj. Tu se ne prerekamo.

MATEVŽ: Najprej zahtevaš, naj govorim, potem mi očitaš zgovornost. Prav, zdaj bom tiho, pa naredite z mano, kaj hočete.

SINJI: Dobro, ne razburjaj se! Orožje si boš moral sam priboriti. In zapomni si! Od tod ni poti nazaj. Z nami do smrti. Če mi bo kaj zasmrdelo, te počim in zapomni si, da so moje oči orlovske. Nisem zaman Sinji. Razumeš?

MATEVŽ: (Molči.)

SINJI: Hej, sem . . . Vsi sem.

(Se zberejo okoli njiju: Boris, Ural, Tina, Nataša.)

SINJI: Ste vsi?

BORIS: Tiger in Matic sta na straži.

SINJI: Dobro. Tovarišici in tovariši! To je Matevž, naš novi . . . Morali mu bomo dati partizansko ime. Sprejmite ga tovariško. Orožje pa

si mora sam priboriti. Naj ve, da je prišel med partizane in ne med cagavce.

TINA: Zakaj cagavce?

SINJI: Tiho. *(Se sprehodi s cigareto.)* Zdaj vam bom nekaj povedal! Vsem skupaj! Tudi mi na poveljstvu vemo, kaj je pomenil Vojko za naš boj in za upor v teh krajih. Sami veste, da ga je tovariš Luka pred smrtjo sprejel v Partijo. To je največja čast in plačilo za Vojkovo delo. Toda vojska še traja. Vi niste Vojkovi, ampak slovenski partizani. Tudi ta naš novi, Matevž, tudi on pravi, da je prišel v partizane, ker je obljubil Vojku. Toda Vojka ni več.

NATAŠA: V nas pa je še . . .

SINJI: Tišina, jaz govorim. To vaše žalovanje, to malodušje in ta vaš pesimizem, vse to je negativno in ni v skladu z likom borca za svobodo. Naša borba zmaguje, ker verjame v zmago, ker je globoko optimistična, polna elana . . . Žalovanje, tovariši, žalovanje je v partizanih prepovedano. Zdaj ni čas za žalovanje. Saj ste slišali, da so goloroki boljševiki pred Stalingradom obkolili nemško armado in jo razbili, generale pa ujeli? Ali bi lahko to storili, vas vprašam, če bi žalovali za mrtvimi tovariši? Vojka smo cenili tudi mi na poveljstvu, obsojamo pa zdaj vaše malodušje. Mi smo sredi reorganizacije naših enot tudi tu na Primorskem. Z vami, prekaljenimi borci, računamo, postati morate jedro novih enot. Nič več četic, tovarišij, familiarnosti . . . To je mimo. Mi potrebujemo strogo organizirano vojsko, po vzoru Rdeče armade, razumete! Zato je zdaj žalovanja konec. Ukazujem. Pred vami je borba in potem sinja bodočnost . . . Tako. Zdaj se bomo premaknili bliže k bataljonu, ki je v obroču fašistične ofenzive. Približati se moramo za hrbet sovražnikov in jih zмести, da se bodo tovariši lahko prebili. Premakniti se moramo tudi zato, ker je na Vojkovo glavo razpisana nagrada in ga bodo zagotovo prišli iskat, ko se bo zvedelo, da je mrtev. Pripravite se za odhod, jaz bom poklical straže. Tako!

(Gre v ozadje in zažvižga . . .)

BORIS: Žalovanje je v partizanih prepovedano.

TINA: Umrl nam je brat, tovariš, oče . . . Vojko, mi pa naj bomo veseli!

URAL: Kako drugače je govoril Vojko! Ta pa o neki sinji svobodi, sinji bodočnosti!

NATAŠA: Glejte ga, kako kadi! Ko kip in strmi nekam v prazno.

BORIS: Le kaj hudega se je njemu zgodilo, da je tak.

NATAŠA: Nikoli ga ne bom mogla imeti rada kot Vojka.

URAL: Dva dni je, kar je mrtev, meni pa se zdi, da je že strašno dolgo, da se je vse prelomilo, da se šele zdaj začenja hudo.

BORIS: Svinja zdravnik, ki ni hotel priti.

TINA: Umiral je, mi pa nismo mogli pomagati. Mrliča so sprejeli v Partijo. Zakaj pa ga prej niso.

NATAŠA: Kaj! Ni jim bilo všeč, da smo ga imeli tako radi, da smo bili prijatelji.

URAL: Nobene familiarnosti, pravi Sinji!

MATEVŽ: In kaj bo z mano? Jaz sem prišel zaradi Vojka.

TINA: Kaj bo. Ostal boš z nami.

MATEVŽ: Ampak ta mi ne verjame . . . Mi ne zaupa.

BORIS: Ta nikomur ne zaupa. Vojak je.

TINA: Vojko pa je bil človek.

URAL: Ne boga ne vraga se ni bal.

NATAŠA: In vendar je bil nežen. Ko oče. Čeravno štiriindvajsetleten.

TINA: Vojko . . . Takega ne bo več rodila primorska mati . . .

MATEVŽ: Zaradi Vojka sem pustil družino . . . Ko bodo doma zvedeli, da je padel . . .

BORIS: Nikar! Zdaj smo mi tvoja družina. Naj Sinji še tako govori o reorganizaciji partizanske vojske, dokler bomo tovarišija, družina, toliko časa bo dobro. Ne smemo dovoliti, da nas razdelijo po drugih četah.

URAL: Dajmo si roke . . . Vojkovi ostanemo skupaj.

(Si stisnejo roke . . .)

SINJI: Kaj je to! Spet jamranje? Gremo. Ste pripravljeni. Tiger in Matic se vračata.

URAL: Kje? Samo Tigra vidim.

TIGER: *(Prihiti.)* Tovariš komandir!

SINJI: Kaj je?

TIGER: Ko sem zaslišal tvoj znak, sem zapustil stražarsko mesto . . .

SINJI: In? Ne mečkaj!

TIGER: Stopil sem k Maticu . . . Nikjer ga ni bilo. Samo mitraljez na stražarskem mestu! Ni ga.

SINJI: Kaj!

TIGER: Pobegnil je.

SINJI: In nisi streljal za njim?

TIGER: Jaz sem bil na svoji strani. Nisem ga videl . . . Samo mitraljez sem našel.

SINJI: Prekleti! Stražar dezertiral! Pod mojo komando! To je ta vaša familiarnost, porka madona! In nedisciplina. Vse po domače.

BORIS: Zakaj? Nismo mi krivi. Mi smo tu.

SINJI: Tišina . . . Takoj na pot . . . Za mano!

TIGER: Matevž, na mojo pištolo. Jaz imam zdaj Maticev mitraljez.

MATEVŽ: Hvala.

SINJI: Nisem rekel, da si mora orožje priboriti?

TIGER: Jaz imam zdaj mitraljez, še hvala bogu, da ga je pustil. In zakaj bi imeli neoboroženega borca?

SINJI: Že prav! Čeprav ne bomo vsi komandirali tu gori. Orožje si dobil, zdaj ti moramo izbrati še partizansko ime, če boš res ostal tu gori.

NATAŠA: Zakaj tovariš . . .

MATEVŽ: Seveda bom ostal, kam pa naj grem.

SINJI: Nič me ne glejte, če sem nezaupljiv. Če bi zjutraj rekel, da bo Matic dezertiral, bi me gledali, kot da sem zmaj. Zdaj pa imate. In zakaj je dezertiral . . .

NATAŠA: Ker se je po Vojkovi smrti vse spremenilo!

SINJI: Ni res! Dezertiral je, ker je šel iskat nagrado 50.000 lir. Še Italijane bo pripeljal, da jim bo pokazal Vojkov grob . . . Tako je. Gremo!

TINA: Zaradi njega je pobegnil, to je.

NATAŠA: Rajši molči!

TIGER: Saj ne veš.

SINJI: Nobenega šepetanja . . . Boris, povedi . . . Ural!

(Drugi odhajajo, Ural stopi k Sinjemu.)

SINJI: Ural, ti pazi na novega . . . tega Matevža. Še vedno si nisem na čistem z njim. Sam je našel taborišče . . . Samo Vojko ga je baje poznal. Če ga izgubiš izpred oči, mi boš ti odgovarjal, razumeš.

URAL: Razumem.

SINJI: S svojo glavo mi odgovarjaš zanj . . .

(Gre, Ural za njim . . .)

IV. NOVICI

Večer. Žerjavica. Okoli ognja v ozadju partizani, spredaj pri Sinjem Tina. Matevža ne vidimo, ker je na straži.

SINJI: Še enkrat. Kateri kraji?

TINA: Lahy stiskajo proti Soči.

SINJI: Kateri kraji?

TINA: Pravijo Lokve, Čepovan in Trebuša . . . Mi smo daleč za linijo obroča.

SINJI: Ja, mi tu počivamo, naši se tolčejo. Hitro spat, potem gremo naprej!

TINA: *(Se hoče obrniti.)* Ja.

SINJI: Ne ti . . . Ti še počakaj. Kaj si zvedela na terenu? O Maticu, ki je dezertiral? Izdaja?

TINA: Pomisli. Prav si imel. Šel je povedat, kje je Vojkov grob, da bi dobil nagrado. Pripeljal je karabinerje v naše taborišče, Vojkovega trupla niso našli.

SINJI: Sem imel prav ali ne? Tudi ko sva ga s Tigrom sama pokopala!

TINA: Kljub temu hoče nagrado, Italijani pa mu je ne dajo. Zdaj je celo najel advokata. Ljudi je strašno potrlo to, da je Vojko mrtev.

SINJI: Potrlo, potrlo . . . Tudi nas je potrlo. Dalje!

TINA: Matic zdaj izdaja domove vseh nas . . . Zadnjič, ko smo gledali tisti sij, je res gorela Matevževa hiša. In baje vsi v njej.

SINJI: Kaj? Tihemu so požgali?

TINA: In pobili vse domače.

SINJI: Ššš! Nikomur ne povej. Si razumela? Ne tovarišem, kaj pa šele njemu. Nočem imeti še enega dezerterja v četi. Ali pa se bo razjokal, ker si tako očita, da je odšel brez slovesa. Če izve, boš ti odgovarjala zanj, da veš!

TINA: Kaj samo groziš, tovariš Sinji! Poglej jih! Vsi ti so bolj potrebni prijaznih besed kot tvojih groženj.

SINJI: Sama vidiš, kam so vas pripeljale prijazne besede. Eden je dezertiral, drugi je z mislimi več doma kot tu . . .

TINA: Ko je bil Vojko med nami, nismo nikomur prikrivali resnice . . . Povedali smo jo, potem pa tovariško delili nesrečo . . . Vsi kot en mož. Kaj jim naj zdaj rečem, ko me bodo obstopili? Kako naj pogledam Tihemu v oči?

SINJI: Porka madona, da ne čujem več o Vojku. Pri Vojku smo vedeli vse. Z Vojkom smo bili kot en mož . . . Dosti mi je tega . . . tudi tega Vojka. Od mrtvih ne moremo živeti, to je. Vojka ni več, zdaj sem jaz tu. Zapomnite si to. V življenju sem pretrpel veliko več kot Vojko, štacunarjev sin, faliran študent! Vojko je bil odličen komandir, ja vendar za prejšnjo fazo bojevanja. Zdaj smo v novi fazi . . . Zdaj moramo narediti iz teh »ljudi«, kakor ti praviš, pravo vojsko. Razumeš? In ti, ki te najbolj spoštujem, ne govori mi več o tem Vojku, o tem, kako vas je imel rad . . . Jaz vas namreč nimam rad, jaz sploh ne znam imeti rad. Jaz borcu zaupam ali pa ne. Ga spoštujem ali ne . . . Rad, nerad, bratje, tovarišija, vsi kot en mož — to je preteklost. In tudi to, da mora zdaj komandir tako govoriti z borko . . . tudi to je znak nevojaške familiarnosti. Zdravo!

TINA: *(Se brez besed obrne in hoče k borcem.)*

SINJI: Tina! Sem rekel: Matevžu niti besede . . . Ono o izdajalcu Maticu pa jim lè povej in o nagradi . . . Da bodo vedeli, koga so imeli med seboj.

TINA: *(Stopi med svoje.)* Zdravo.

SINJI: Je kdo že zamenjal Tihega na straži?

BORIS: Zdaj je Tiger odšel.

SINJI: Ogrejte se, potem pa spat. Zgodaj bomo krenili naprej!

NATAŠA: Kaj je novega, Tina?

URAL: Je ofenziva že mimo?

BORIS: Kaj je z Maticem?

NATAŠA: Pri kom je zadnjič gorelo?

TINA: Nastopila je določena cenzura informacij, dragi moji . . . Nova faza. Ampak na kratko: zunaj obroča smo . . . Fašisti požigajo posamezne hiše . . .

URAL: Je gorela katera od naših domačij.

TINA: Ne.

NATAŠA: Hvala bogu. Posebno Tihega je zelo skrbelo.

BORIS: Kaj je z Maticem?

IVANA: Matic izdaja.

NATAŠA: Torej je imel oni prav.

TINA: Izdaja. Izdal je tudi, kje je pokopan Vojko, da bi dobil nagrado.

BORIS: Saj ni bil zraven.

TINA: Približno seveda ve... Vendar Vojka Italijani za zdaj niso našli. Zdaj se toži zaradi nagrade.

NATAŠA: Ne morem verjeti.

BORIS: Meni je bil zmeraj sumljiv.

URAL: To praviš zdaj.

BORIS: Ne... Mi vsi smo imeli radi Vojka, pa ni tega nihče nikoli rekel, tako je bilo umevno samo po sebi. Matic pa mu je držal govore po vsakem junaštvu.

TINA: »Da vas ne slišim več o Vojku!« *(Pokaže z glavo proti Sinjemu.)*

(Matevž — Tihi pride s straže. Ko zagleda Tino, stopi naprej k njej.)

MATEVŽ: Tina, kaj je novega?

TINA: Kaj bo novega? Pravijo, da je vojska.

MATEVŽ: Ne hecaj se! Kje je zadnjič gorelo, ko smo videli sij?

TINA: Zdaj ne požigajo vasi. Fašiste zdaj skrbi ofenziva, ne naše vasi.

MATEVŽ: Pa vseeno. Čigava hiša je gorela?

NATAŠA: Veš kaj, Tihi, cel teden ne zineš besede, zdaj si pa tako nestrpen.

MATEVŽ: Ali so zažgali našo hišo?

TINA: Sem ti že rekla, da ne.

MATEVŽ: Niso nikjer pobijali? Se niso maščevali mojim domačim. Ali so dobro? Zdaj, ko so sami.

TINA: Slišala sem, da so zdaj dobro... Tvoji domači. Bodi pomirjen.

MATEVŽ: Hvala bogu!

URAL: Tihi, zdaj te imam pa dosti. Vsi mi imamo doma očete in matere!

MATEVŽ: Nimaš pa sina in žene, ki se ji že drugi otrok pregiblje po trebuhu, kakor bi glavico dvigal, razumeš... In za teboj niso domači kričali: Ti boš kriv, če se nam bo kaj zgodilo! Ti si šel od doma skozi vrata, ne pa kakor tat skozi okno...

TINA: Pomiri se, Tihi... Nič novega ne vem o tvojih... Baje so zdaj dobro...

MATEVŽ: Kje si slišala, da so dobro?

SINJI: Kaj je to debatni klub? Spat! *(Skoraj užaljeni zaradi opomina se razidejo in ležejo pod drevje ter se pokrijejo čez glave...)*

BORIS: Še sreča, da je Matic dezertiral, drugače bi naš Tihi spal brez odeje.

URAL: Tina, če bi partizanska morala ne bila tako stroga, bi te povabil k sebi, da bi me grela.

TINA: Saj sem še sama prezebla.

NATAŠA: Se bova kar medve greli . . . Ti pa sanjaj o svoji.

URAL: Še žal vama bo. Pa lahko noč.

IVANA: Kako smo se včasih šalili.

NATAŠA: Ko je bil še Vojko.

IVANA: Zdaj pa smo četica žalostnih in nejevoljnih . . . Govorila sem s Sinjim. Ne vem, kaj nosi v sebi, vidim pa, da je ljubosumen na mrtvega Vojka . . . in na naš spomin.

NATAŠA: Glej ga, nikoli ne spi. Sloni ob drevesu in kadi. Jaz ga še nisem videla spati. Niti ne vem, kdaj se umiva. Kamniti obraz in globoke oči.

TINA: Sinje.

NATAŠA: Kako so vsi zaspali . . . Ubogi Tihi, kako ga skrbi, kaj je doma. Gotovo spi in sanja o noseči ženi . . .

TINA: Če bi vedel, kaj se je zgodilo doma, ne bi tako sladko spal.

MATEVŽ: *(Je v hipu pokonci.)* Kaj si rekla, Tina? Kaj se je zgodilo doma? Kaj je z mojimi.

TINA: Saj se ti meša! Ali sem kaj rekla, Nataša?

IVANA: Ne! Sanjalo se ti je, Tihi. Saj si spal ko polh.

MATEVŽ: Nisem spal in tudi sanjalo se mi ni.

TINA: Luna te nosi.

MATEVŽ: Kaka luna? Nobene lune ne vidim. Tina, kaj se je zgodilo pri nas doma?

(Sinji očitno vse to vidi, vendar se ne premakne.)

TINA: Ne vem, kaj se je zgodilo?

MATEVŽ: Kaj je z mojo ženo, otrokom, materjo . . .

BORIS: *(Se predrami, takoj mu je jasno, kaj se je zgodilo.)* Tihi, ne seri! Misliš, da sredi ofenzive Italijani stikajo ravno za tvojo ženo. Če ti pravi, da ni nič, potem ni nič.

TINA: Res, Tihi. Lezi! Saj si spal . . . in samo zdelo se ti je.

NATAŠA: Sredi miru si planil med naju.

TINA: Zdaj pa spet zaspimo.

(Vsi se naredijo, kot da spijo. Matevž ne ve, kaj bi. Potem skoči pokonci in gre k Sinjemu, ki je ves čas molčal in kadil.)

MATEVŽ: Tovariš Sinji! Ti imaš informacije s terena. Povej, kaj je z mojimi? Moram vedeti. Katero vas so obkolili, čigavo hišo požgali. Ali je bila Zameja ali ne? Kaj je z mojimi, povej, ko boga te prosim.

SINJI: Nič ne vem, Tihi! Zdaj se ne morem zanimati, kaj se godi po naših vaseh. Moja naloga je, da pridemo čimprej Lahom za hrbet in udarimo po njih. To. Kaj se godi po naših domovih . . . ? O tem sem nehal premišljevat. Že davno. Zdaj smo vojska. Borec mora svoje misli usmeriti v jutrišnji boj, ne v včerajšnje slovo.

MATEVŽ: Že . . . Toda meni so ob slovesu rekli . . . ti boš kriv.

SINJI: Nekakšno krivdo si si zabil v glavo... Pretiravaš! Zdaj pa spat.

MATEVŽ: Ne morem spat! *(Se ne odmakne.)*

SINJI: Kaj je? Kaj bi še rad?

MATEVŽ: Sinji, tovariš Sinji! Pusti me, da grem do naše vasi, Zjutraj bom tam... Samo ob robu gozda se bom ustavil, da bom videl, če hiša še stoji... Počakal bom, da bo prišla žena na dvorišče... Videl jo bom, ko bo šla k studencu... Mogoče tudi sina... nič se ne bom javil... Samo videl bi rad, me razumeš... Nikomur se ne bom oglasil. Samo videti želim, kaj je. V negotovosti ne morem živeti. S tem peklom v sebi ne morem živeti... Potem se bom vrnil.

SINJI: In mi te naj čakamo tu?

MATEVŽ: Če se boste premaknili, povej, na novo postojanko pridem.

SINJI: A tako?

MATEVŽ: Mi ne zaupaš? Misliš, da bi prignal fašiste? Jaz nisem Matic. Kaj, še vedno mi ne zaupaš?

SINJI: Zadosti. Jaz nikomur ne zaupam, niti sebi. Samo Partiji.

MATEVŽ: Če bi bil Vojko tu, bi me razumel. In bi me pustil.

SINJI: Dovolj! Vojka ni in basta! Ti si partizan? Kakšen? Hočeš zapustiti četo! To je dezerterstvo.

MATEVŽ: Saj ne mislim...

SINJI: Dosti!

(Odvrže cigareto in jo pohodi... Matevž gre leč... Se pokrije čez glavo... Sinji gre med borce in sune Urala z nogo. Ural skoči pokonci... Tudi to kaže, da pravzaprav nihče ne spi, ampak da nemirno poslušajo dialog med Tihim in Sinjim...)

SINJI: *(Pripelje Urala v ospredje.)* Poslušaj, Tina je nekaj izblebetala o tragediji na Matevževem domu... Zelo je nervozen. Ne sprašuj! Lezi blizu njega in odgovarjaš mi zanj!

URAL: Kaj misliš, da bo dezertiral? Ali si kaj naredil?

SINJI: Ni važno, kaj mislim... Odgovarjaš mi zanj, razumeš! In zdaj mi že enkrat zaspite! Ne maram, če mi vojska pred pohodom ne spi... *(Gre. Ugasi cigareto... Vzame brzostrelko. Ural leže poleg Matevža. Noč. Tišina. Čez čas nekakšno pokanje suhih vej... Sinji je ostal na straži, vrne se Tiger, ki pogleda okoli sebe in leže... Krik lisjaka ali kaj, tam nekje v daljavi... Tišina... Matevž se pridvigne in gleda okoli sebe, ne more spati... Poslušaj...)*

»STANKO: Teta, zakaj me bojo fašisti ustrelili?

IVANA: Kaj še jokati ne smem?

IVANA: Kaj me samo kregaš?

JOŽEF: Nikamor ne boš šel! Kdo bo skrbel za tvojo družino?

ŠTEFANIJA: Ti hočeš, da bi nas vse pobili!

STANKO: Teta, zakaj me bojo fašisti ustrelili?

MATEVŽ: Še otroka ste zbudili, vam je zdaj prav...

IVANA: Kaj še jokati ne smem . . . »

(Matevž se prime za glavo in spet leže . . . Noč traja. Kot bi se rahlo zasvetlikalo med drevjem in že pride Sinji . . .)

SINJI: Alo, pokonci! Gremo naprej . . . Ko bo dan, ne bomo mogli korakati . . . Gremo.

(Partizani vstajajo, se pretegujejo.)

TINA: Kaj ne bo konca zime?

NATAŠA: Sanjalo se mi je o vipavskih češnjah!

BORIS: Ali smo sploh kaj spali?

TIGER: Saj še oči nisem zatisnil.

SINJI: Tiho! Seveda ste spali! Dovolj!

URAL: *(Sune z nogo v plašč . . .)* Tihi, gremo! Slišiš.

(Toda pograbi odejo, ta pade na tla, spodaj torbica . . . Matevža ni.)

URAL: Tihega ni!

(Obstanejo ko zadeti.)

SINJI: Kaj?

URAL: Tihega ni.

SINJI: Kaj sem ti naročil?

URAL: Poleg njega sem legel.

SINJI: Veš, kdo je odgovoren?

URAL: Pa me ubij, ker sem zaspal.

TINA: Saj se bo vrnil. Poznam ga. Samo domov je stekel pogledat.

SINJI: In kaj bo videl?

NATAŠA: Ni vzdržal.

BORIS: Povem vam, da ni dezertiral . . . Da se bo vrnil.

SINJI: Porka madona, kaka vojska ste vi? V enem tednu je izginil drugi iz čete, vi pa: Ni dezertiral. Ni vzdržal. Domov je stekel pogledat. Tihi je dezertiral, to je dejstvo. Nobenega drugega izgovora ni. Dezertiral. Za dezertirerje pa je samo ena kazen! Izvršil jo boš ti, Ural! In ti, Tiger! O tvoji odgovornosti, Tina, pa bomo še govorili. Pa tudi o tvoji, Ural, ko se vrneš z likvidacije. Ja, kaj zijate. Za njim bosta šla, do roba vasi . . . Če ga dohitita, kaj če, dohiteti ga morata in likvidirati, še preden bi se napotil v vas. Jasno?

TIGER: Saj ga bova živega pripeljala nazaj, sem prepričan.

SINJI: Likvidirala, sem rekel. Kako ste me gledali, ko sem rekel, da je Matic pobegnil zaradi nagrade za Vojkovo glavo. In izkazalo se je, da sem imel prav. In ta, ta Tihi, ta je isti. Takšni tihi tipi so najbolj nevarni. Pobili so mu domače. Pa kaj? Je mar edini!

TINA: Vsak je edini!

SINJI: Jim lahko zdaj kaj pomaga s svojim cmerjenjem in slabo vestjo? Sem vam jaz kdaj govoril o svojih? Sem kdaj cvilil: joj, jaz sem kriv.

Pa bi imel zakaj, da veste . . . Sicer pa kaj diskutiramo, tovariši? Ural in ti, Tiger . . . likvidacija sem rekel . . . Zdaj ni časa za procese, advokate, zasliševanja. Za to bo čas, ko bo svoboda. Zdaj velja vojaški zakon: za dezerterstvo smrt.

TIGER: Ne bom likvidator!

SINJI: (*Zgrabi za pištolo.*) Dio porko, da ne bom jaz likvidator . . . Gremo, o vaši odgovornosti bomo govorili kasneje.. Tudi o tvoji, Tina!

TINA: Pa me zdaj ubij, ti, Sinji . . . jaz ne vzdržim več . . . To ni partizanščina, to je mučenje.

SINJI: Tišina . . . Vidva na pot! Čakali vaju bomo, dokler ne opravita.

(*Ural in Tiger odideta.*)

V. POGORIŠČE

Bezjakova hiša je v pepelu. Vidimo le prednji ožgani zid, okno je brez oknic in šip, le križe je videti. Nekaj metrov vstran od pogorišča stoji karabinjer Aldo, Neli pa v zaboj nabira kosti in ostanke svojih domačih. Vsa je črna od pepela in dima, brska, skoraj panično. Zdaj položi v zaboj roko, zdaj odrezano dlan, glavo — lobanjo . . . Vse to se godi molče. Karabinjer se obrača vstran. V tem pride mimo Malči, razmrščena, nora, blazna . . . Poje.

MALČI: Mam'ca ljubezniva,
saj jaz nisem kriva,
da on mora bit' soldat . . .
Oh, adijo, očka,
oh, adijo, mam'ca,
oh, adijo, sestra, brat,
saj se vid' mo zadnjikrat.
Žena, tu je roka,
skrbi za otroka,
mene več nazaj ne bo . . .
Neli, ljubezniva,
saj jaz nisem kriva,
da on mora bit' soldat . . .«

Pleše okoli karabinjerja, ki se zelo ujezi in jo suva s puško . . .
KARABINJER: Avanti, avanti! Che porca! (*Malči je nora, blede, njeno petje je grozljivo. Karabinjer jo požene naprej po cesti . . . Neli nabira kosti. Čez čas se prikaže Lucija. V rokah ima nekaj listek in se ustavi pred karabinjerjem.*)

LUCIJA: Marešalo mi je dovolil . . . Pomagala ji bom nesti kosti na pokopališče.

KARABINJER: *(Ki je zelo nejevoljen na vse skupaj.)* Bene. *(Lucija gre k Neli in skupaj iščeta ostanke Bezjakove družine. Najdeta kako kost. V primernem trenutku Lucija reče Bezjakovi Neli nekaj na uho.)*

NELI: Ne! Kje?

(Karabinjer se ostro zasuče, ženski iščeta naprej . . . Neli ima v rokah majhno lobanjo!)

KARABINJER: Ja . . . Bambino? Avanti, avanti!

(Ženski vzameta zaboj in ga neseta, karabinjer za njima . . . Od nekod se spet vzame Malči in poje z grotesknimi pokloni . . .)

Neli, ljubezniva,
saj jaz nisem kriva,
saj jaz nisem kriva,
saj jaz nisem kriva . . .

VI. POROČILO

Gozd. Lucija in Neli prideta med drevje.

LUCIJA: Tu je stal.

NELI: Pa veš zagotovo, da je bil Matevž?

LUCIJA: Kako bi ga ne poznala?

NELI: Le kaj nori, bodo še njega. In naju obe, če nas kdo vidi.

LUCIJA: Matevž! Matevž! *(Pridušeno kliče.)*

MATEVŽ: *(Pride izza drevja.)* Tu sem.

NELI: Matevž!

MATEVŽ: Neli.

NELI: Kaj noriš? Bi rad, da ubijejo še naju. Vrni se, nesrečnež!

MATEVŽ: Je vse pogorelo?

NELI: Saj si videl.

MATEVŽ: Kaj sta delali po pogorišču?

NELI: Saj si videl. Kaj mu nisi ti povedala?

LUCIJA: Nič . . . Saj je videl.

MATEVŽ: Kaj sta iskali med pepelom? Kaj je z mojimi?

NELI: In z mojimi, Matevž! Pobiti. Zogleneli.

MATEVŽ: Vsi?

NELI: Vsi.

MATEVŽ: Pa menda ne tudi otrok?

NELI: Tudi Stanko.

MATEVŽ: In Vojko?

NELI: Kakšen Vojko? Vojka imaš gori v gozdu . . . Kaj ni padel? Kaj noriš?

MATEVŽ: Ne, moj Vojko... Sedem mesecev star... V Ivaninem telesu... In bi mu bilo Vojko... ne, Živa, Živa je rekla Ivana...

NELI: Ne razumem te, brat.

LUCIJA: Blede se mu.

MATEVŽ: Jaz sem jih ubil. Vse.

NELI: Ne nori, Matevž! Pojdi čimprej nazaj... V partizane. Če te odkrijejo, bo še večje gorje.

MATEVŽ: Ne morem nazaj! Jaz sem dezertar.

NELI: Kaj noriš?

MATEVŽ: Pobegnili sem. Nisem vzdržal, vedel sem, da se je nekaj zgodilo. Vedel sem, da sem jih jaz ubil...

NELI: Ne nori! Pravijo, da se je Malči tisto noč motala okoli hiše.

MATEVŽ: Prišla je prosit za pomoč pri kravi, ki se je telila.

NELI: Ne... Prišla je po nalogu marešala... Ko je tvoja Ivana drugi dan prinesla mobilizacijsko potrdilo, je povedala, da ste imeli vso noč luč, da ni bilo partizanov nikjer in da je govorica o nasilni mobilizaciji laž... Ona je kriva... Ko je videla, kaj se je zgodilo, je znorela... Zdaj hodi po vasi in za mano in poje... Neli ljubezniva, saj jaz nisem kriva... Zmešalo se ji je... Marešal ji je obljubil, da se ne bo maščeval.

MATEVŽ: Kaj se je zgodilo? Kako? Povej!

NELI: Jaz sem bila v dolini... Lucija je poslala pome. Tri dni niso nikogar pustili blizu hiše... Potem sem šla v Gorico na kvesturo in prosila, če lahko pokopljem ostanke... »Pokopljite jih, saj smo kulturni narod... Mrtve je treba pokopati!« In potem mi je tudi marešalo dovolil...

MATEVŽ: Ne, kako se je zgodilo, povej! Kako sem jih ubil?

NELI: Ne nori! Jaz niti ne vem... Meni je povedala Lucija... Povej še njemu!

MATEVŽ: Povej, ženska!

LUCIJA: Prosim ne, to je tako težko...

MATEVŽ: Povej mi, moram zvedeti... Jaz sem jih pobil, ne Italijani.

LUCIJA: Prosim vaju.

NELI: Povej mu. Ima pravico vedeti, kako so bili ubiti njegovi ljudje. Povej!

LUCIJA: Naj bo! Ponovila bom strahoto, kakor sem jo slišala, pa naj nam bog pomaga. Paoli, ki se je od vsega hudega napil, je pravil v naši gostilni, da je bilo takole... Prišli so ob polnoči. Na udarec v zvoniku so čakali. Obkolili so hišo. Nekaj jih je ostalo zunaj, marešalo Gallo pa je z dvema fašistoma stopil v hišo... Paoli je potegnil na prosto malega Stanka, vendar je bila zunaj tema in mali je začel na glas jokati in klicati mamo... Ata je odpeljal Vojko, je trdil... Gallo ga je pripeljal nazaj v hišo... In rekel: Dobro, bomo najprej otroke, če je tako... (Molči.)

MATEVŽ: (Ne trene.) Naprej! Govori, za boga.

LUCIJA: Ti hočeš, ne jaz. Torej poslušaj: Stanko je vprašal mamo, kaj hoče ta striček. Vendar ni dočakal odgovora, Gallo ga je ustrelil med oči . . . Kri da je brizgnila kakor droben vodomet, pravijo. Ivana se je pognala k njemu, ki še ni padel, pravijo, ampak je grabil za curek, ki mu je rasel iz čela . . . No, pa dajmo otroke, je rekel fašist in ustrelil Ivano v noseči trebuh . . . Njen krik je baje razbil šipe na oknih . . . Zgrabila se je za trebuh in padla . . . Tudi Stanko je že padel k njej . . . Ne, ne morem več, Matevž . . . Preveč je hudo . . .

MATEVŽ: Vse po vrsti, natančno, prosim, Lucija . . . Naj vem, kako sem jih spravil s sveta!

NELI: Kar pripoveduj, Lucija . . . Naj ostane vsaj pripoved . . .

LUCIJA: Ivana torej še ni bila mrtva . . . Hladnokrvno so pokončali očeta in brata Franca . . . On je hotel pobegniti skoz okno, skozi katerega si odšel tudi ti, pa so ga prestregli z rafalom, da je obvisel med križi . . .

MATEVŽ: Tako sem, Kajn, brata ubil.

LUCIJA: Jaz ne bom več . . .

NELI: Pravijo, da se je potem mama pognala na marešala, z golo roko je praskala fašista v obraz . . . Odrezal ji je roke v zapestju . . . Danes sem našla dlani posebej, roko posebej . . . S krvavimi štrclji je kropila kri po njih . . . Potem so tudi njo ubili.

MATEVŽ: Kaj pa Ivana? Ivana še živi, leži na tleh s prestreljenim trebuhom . . .

NELI: Mogoče je res živela . . . Samo potem je zgorela z drugimi vred. Danes sem našla nekaj kosti . . . Lucija mi je pomagala . . . In do zdaj še nisem nič jokala, Matevž. Razumeš, da od groze še jokati ne morem. Ko je gorelo Križje, sem jokala . . . za svojimi pa ne morem . . . Ne morem več jokati. Mislim, da ni boga. On ne bi dovolil. Kar so nam v šoli in cerkvi pravili o peklju, ni nič v primeri s tem, kar se je godilo tu gori . . .

MATEVŽ: Jaz sem kriv.

LUCIJA: Fašisti so krivi. In Malči . . . Ni čudno, da je znorela.

NELI: Matevž, bodi pameten in se vrni nazaj . . . Jaz moram v vas . . . Lahi gotovo gledajo, kje se mudiva . . .

LUCIJA: Vzemiva vsaka butaro drv, Neli . . .

NELI: Adijo, Matevž . . . Se vidiva, ko bo svoboda . . . Mogoče bomo ta-krat lahko jokali . . .

MATEVŽ: Adijo.

NELI: Bodí pameten in se vrni v četo!

MATEVŽ: Bom pameten, ja . . .

(Neli mu hoče dati roko, ker pa je Matevž miren in odsoten, zagradi nekaj drv ter jih skupaj z Lucijo odvede . . . Matevž stoji, se nasloni na drevo . . . Zopet sliši svoje . . . Nekje visoko nad drevjem.)

— Zakaj me bodo fašisti ustrelili?

— Kaj še jokati ne smem?

— *Ti boš kriv, če nas bodo vse pobili*
 — *Nikamor ne boš šel! Kdo bo skrbel za družino!*

(Matevž posluša . . . Tava med drevjem . . . Izgine z odra . . . Dolgo časa je vse tiho . . . Mogoče kako zvonjenje ali lajež psov . . . Čez čas se pojavi na istem prizorišču Tiger in Ural. Previdna, napeta.)

TIGER: To je Zameja. Tisto pogorišče bo Bezjakovo.

URAL: Če ga tu nekje ne najdeva, potem sva prepozna. V vas ne bova hodila.

TIGER: Tu so bili prej neki ljudje.

URAL: Dve ženski vlečeta drevje iz gozda.

TIGER: Ampak jaz ga ne bom ustrelil.

URAL: Sinji je rekel — streljati.

TIGER: Ne, pogovorila se bova in ga odpeljala nazaj v četo . . .
 Potem naj sodijo partizani.

URAL: Prav imaš. Naj ga ustrelj Sinji, če hoče.

TIGER: Ne vem, ali smo res premehki in ima Sinji prav. Ampak jaz ne morem streljati našega človeka.

URAL: Jaz sem kriv, ker je pobegnil. Zaspal sem.

TIGER: Bi pa odšel ob drugi priliki.

(Strel med drevjem. Partizana se skrijeta, prisluhmeta.)

TIGER: Kje je bilo?

URAL: Tam.

TIGER: Naju je kdo opazil?

URAL: Samo en strel. Ni bil namenjen nama.

TIGER: To je bila moja pištola. Dal sem jo Tihemu, ko je prišel . . .
 Poznam, kak pok ima.

URAL: Tam je bilo.

TIGER: Pojdiva pogledat . . . Hitro, preden kdo pride . . .

URAL: Da se ni sam . . .

TIGER: Mogoče . . . Poglejva . . . *(Se odplazita.)*

VII. NAPREJ

Tina, Nataša, Boris so ostanek nekdanje Vojkove »čete«. Sinji v ozadju kadi.

TINA: *(Naslonjena na drevo joče.)*

NATAŠA: Ne joči, Tina! Saj ti nič ne more. Predal te bo štabu bataljona.

TINA: Ne gre zato.

BORIS: Nisi hote prekršila ukaza.

NATAŠA: Saj nisi mogla vedeti, da Tihi ne spi.

TINA: Saj ne gre zato. Še deset dni ni, kar smo bili najboljša partizanska skupina na Primorskem. Vodil nas je Vojko. Pa nas zdaj poglej:

Vojko je padel, Matic je pobegnil in izdaja, Tihi je dezertiral, dva sta odšla, da ga likvidirata . . . Tam je novi komandir trd ko kamen, ki z nikomer ne spregovori prijazne besede. Grozi, kaznuje, zahteva likvidacijo . . . Razbiti smo, nesrečni, ni nas več.

BORIS: Tina, ne nori, ti si bila vedno najmočnejša med nami.

TINA: Saj zato. In jaz sem po nepotrebnem povzročila vse to . . . Mi-slim, da je Tihi pobegnil.

NATAŠA: Moral je zvedeti. Saj bi ne bilo prav, če bi zamolčali . . . Saj niti ne bi mogli zamolčati.

BORIS: Če bi bil še Vojko med nami, bi Tihi ne bil dezertiral, prepričan sem. Bil je razočaran, že ko je prišel in je zvedel, da Vojka ni več.

TINA: Zdaj se boji vrniti, vem.

NATAŠA: Misliš, ga bosta likvidirala?

BORIS: Prepričan sem, da ga bosta pripeljala nazaj.

TINA: Potem ga bo on ustrelil.

BORIS: Ne bo. Se bomo uprli.

TINA: Še tebe bo.

NATAŠA: Kako je nemiren.

(In res Sinji kar naprej kadi, pogleduje na uro in se nervozen prestopa.)

SINJI: Stoj! *(Potegne orožje, tudi drugi reagirajo . . .)*

TIGER: Ja . . . Midva sva.

TINA: Vrnila sta se.

NATAŠA: Sama. Brez Tihega.

SINJI: No?

URAL: Mrtev.

SINJI: Tako! Z dezertjerji ni druge izbire.

TIGER: Mrtev, ampak . . .

SINJI: Kaj? — ampak?

TINA: Kaj, ubila sta ga?

TIGER: Ne, sam se je.

URAL: Sam. V gozdu nad vasjo.

TINA: Sem vedela, ta ne bi nikoli izdajal.

SINJI: Sam se je? Samomor?

URAL: Tako pravimo pri nas, če se kdo sam!

SINJI: Baraba, to mi je naredil?

BORIS: Ali ni bolje, kakor da bi izdajal?

URAL: Boljše, kot da bi si midva mazala roke . . .

NATAŠA: Snemimo kape!

TINA: In jaz sem kriva! *(Histerično zajoče.)*

SINJI: Porka madona, zadosti! Kape na glavo! Nobenega joka ali pa te počim, Tina! Nobenega žalovanja za samomorilcem. Ali veste, kaj je to samomor v partizanih? Stokrat hujše kot dezerterstvo, izdajanje, likvidacije . . . Samomora v partizanih ne sme biti, zato ga ni . . . Samomor, to je kot megla, strup, bolezen . . . zavleče se v glave, v

duše... Če ljudje na terenu izvejo za samomor, nas ne bodo več podpirali. Kdo nam bo zaupal? Kdo bo videl v nas vojsko? Da nikomur ne črhnete, ste razumeli? To je moralna klofuta našemu boju!

NATAŠA: Zakaj?

SINJI: Zakaj? Izdajalca lahko likvidiraš, lahko ga odpišeš... Človek, ki pa se sam, še naprej živi... Ne moreš ga prečrtati in reči: to je zdaj naš sovražnik. Počutiš se, kot da si sam kriv... Če se bo še komu zgodilo doma to, kar se je njemu, bo pomislil, Tihi se je zaradi tega ubil... Tako je to. To je rešitev za strahopetce, slabiče, dezertarje. Ja, dezertarji, ti se sami...

TINA: Ni mogel prenesti...

SINJI: Česa ni mogel prenesti?

NATAŠA: Da so zaradi njega vso družino...

SINJI: Ni mogel prenesti! Prenesel bi, če bi bil pravi partizan. Vojak. Ali ste kdaj mene vprašali, kaj sem jaz lahko prenesel? On jih vsaj ni videl... Ko so umrli. Kaj pa jaz... Moje so pobili pred mojimi očmi... Švabi. Pobili ženo in hčerko. Hčerki so trije storili silo, jaz pa sem moral zvezan gledati... Ko so opravili, so ji zabili steklenico med noge... Petnajstletni punčki... To sem videl, dragi moji... Steklenico med noge in jo potem razbili... Kričal sem, prosil, naj še mene pobijejo... Pa me niso... Odpeljali so me v zapore... Vsako noč sem jo videl, svojo Darinko... To pa je lahko prenesti, mislite?! Ko so nas rešili partizani, sem se hotel ubiti... Pa mi niso dovolili. Potem smo prišli v mojo vas... Sam sem se maščeval nad izdajalci. Sam... Ne vprašajte, kako. Potem so mi rekli, da sem klavec... Pa nisem bil, ne... In so me poslali sem med vas... Postal sem jeklen in trden. Vi pa ste mehki, čustveni. Konec je s tem, tovariši. In ne govorite mi, da človek ne more prenesti najhujšega. Če je močan, če verjame v stvar, v Partijo, v boj in kri... Kri mora teči, dragi moji... Kri in goreti mora, ja, tako je. Sovraštvo se je pri meni spremenilo v bojno slo, dragi moji! Kri moje hčerke, rdeča kri med stegni ji je tekla... rdeča kri je sinja vizija svobode... Nič več rdeče od krvi, ampak sinje naj bo tu med drevjem... sinje nad nami, sinje pred nami...

(Ga gledajo molče in skoro s strahom in spoštovanjem. Sinji odide nekam med drevje, kot bi mu bilo žal, da je vse to povedal.)

TINA: Kaj se mu blede? Kako sinje tu med drevjem?

URAL: Gorje, fantje in dekleti... Kakšni bomo mi dočakali svobodo?

BORIS: Kako misliš?

URAL: Mislim, kakšni bomo z vsemi temi ranami.

NATAŠA: Se bomo še kdaj od srca smejali, po vsem tem?

TIGER: Pravijo, da čas celi rane.

TINA: Njegovih ran, recimo, ne celi... Sam vidiš.

SINJI: *(Se vrne, znova stari Sinji.)* Zdaj me zadnjič poslušajte, ne bom več govoril. V partizane smo se prišli borit, ne govorit. Še za prej mi je žal. Pozabite! Pozabite, razumeli!?

VSI: Razumeli.

SINJI: Niti besede o samomoru, Razumeli?

VSI: Razumeli.

SINJI: In konec za vselej o Vojku.

VSI: Konec.

SINJI: In zdaj pesem!

TINA: Zaboga, Sinji, tega ne moreš zahtevati od nas . . .

SINJI: Ravno to . . . Zdaj v roke puške, zdaj naj zapoje mitraljez. To so naše pesmi . . . Če pa bomo govorili o hčerah, ognju, samomoru, se lahko prav hitro najde kak pisun . . . in napiše pesem ali kaj o Tihem . . . o partizanu, ki ni vzdržal, kakor vi pravite. Vedno se najde kak norec, ki ga bolj zanimajo tisti, ki niso vzdržali, kot mi pokončni, trdi, sinji . . . Sredi junaštva ti nekdo napiše pesem o slabiču . . . Ko bo svoboda, bomo pisali samo o junaštvih . . . Zato je bolje, da vse to že zdaj pozabimo . . . Kakor da nikoli ni bilo . . . Ne Tihega ne samomora. Razumete! Zato, pesem, junaška, napredna, borbena . . . Ural, ti imaš orglice, zaigraj . . .

(Molčijo . . . Sinji zapoje . . .)

SINJI: »Čaka Štajerska, čaka Korotan,
čaka nas sinje Jadransko morje . . .«

SINJI: Čaka nas Sinje! *(Ural . . . vzame orglice, Sinji poje . . .)*« Zdaj v roke puške, zdaj naj zapoje mitraljez . . .«

VSI: »Sovrag bo čutil, kako gorak je z nami ples . . .

TINA: *(joče).* Hej, tovariši, pod orožje vsi . . .

tujec mora iz naše zemlje . . .«

SINJI: Tako je . . . vzdržati je treba . . . Pesem . . . Od začetka . . . Čaka Štajerska, čaka Korotan . . . Pojmo!

TINA: Ne morem . . .

SINJI: Moraš!

NATAŠA: *(Joče.)* Poj, Tina!

SINJI: Poj!

TINA: Pa me ubij, ubij me . . . toda pela ne bom . . . Ne morem, na ukaz. In ne teh pesmi . . . Sem za drugačne pesmi . . .

SINJI: Pa boš, boš pela moje pesmi . . .! Za menoj . . .! *(Gre, partizani za njim . . . slišijo se samo orglice . . .)*